

ימי העיון בתנ"ך תשפ"ה

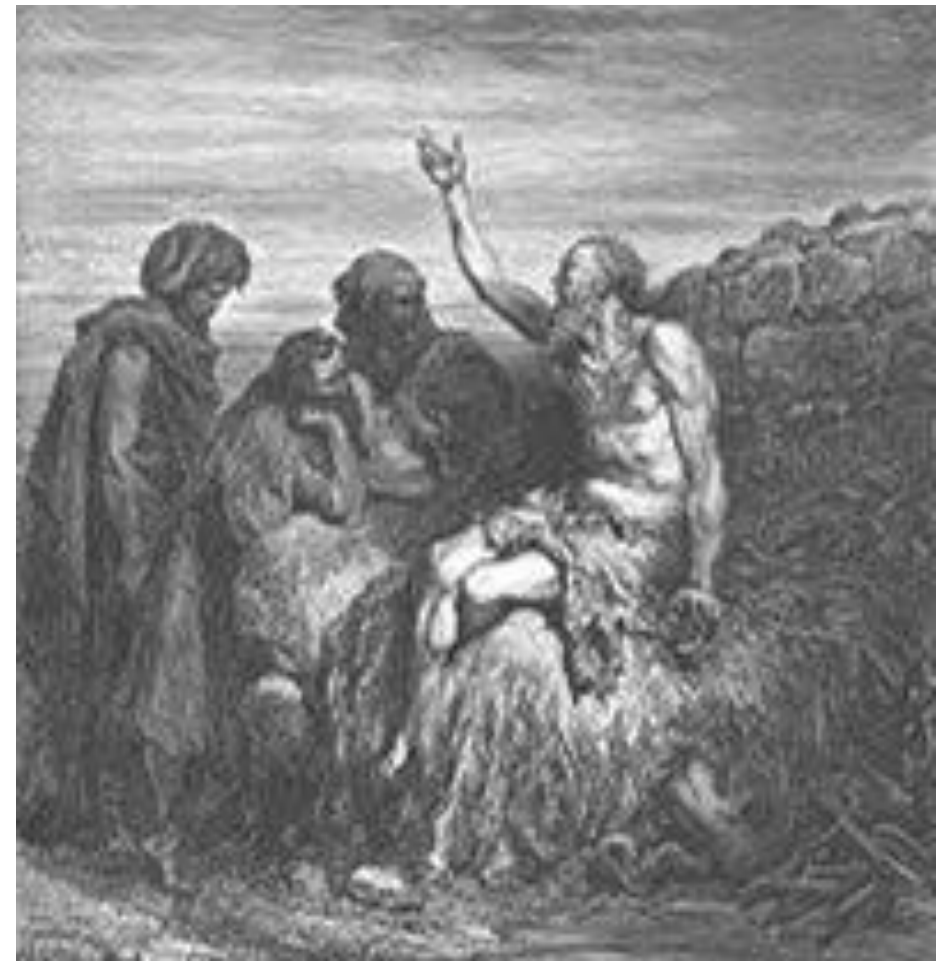
על שלושה ועל ארבעה רעיו של איוב ואליהו

טפת הלפרין

שיעורי ימי העיון זמינים כל השנה גם באתר התנ"ך: hatanakh.com

מי הם הרעים של איוב?
או חברותא או
מיתותא....

צוואתו של יוסלה רקובר

מבנה שלושת מחזורי נאומי הרעים

צופר

איוב

בלדד

איוב

אליפז

איוב

יא

ט-י

ח

ו-ז

ד-ה

ג

כ

יט

יח

טז-יז

טו

יב-יג-יד

כו

כה

כג-כד

כב

כא

כז-כח

כט-ל-לא

מורה נבוכים ג, יז - דעות בני האדם בהשגחה חמש דעות :

דעות בני אדם בהשגחה, חמש דעות, והם כלם קדומות, ר"ל שהם דעות נשמעו מזמן הנביאים מעת הגלות התורה האמתית המאירה לאלו המחשכים כלם:
הדעת הא' הוא מאמר מי שחשב שאין השגחה כלל בדבר מן הדברים בכל זה המציאות, ושכל מה שבו מן השמים, ומה שבתוכם, נופל במקרה וכאשר יזדמן, ואין שם כלל לא מסדר ולא מנהיג ולא משגיח בדבר, וזה דעת אפיקורוס,
הדעת הב' דעת מי שיחשוב, שקצת הדברים יש בהם השגחה והם בהנהגת מנהיג וסדר מסדר, וקצתם נעזב ומונח אל המקרה, וזה דעת אריסטו,
הדעת הג' הוא הפך זה הדעת השני, והוא דעת מי שרואה שאין בכל המציאות דבר במקרה כלל, לא כללי ולא פרטי, אבל הכל ברצון וכוונה והנהגה, ומבואר הוא שכל מי שינהיג כבר ידע, וזאת היא כת האשעריאה מן הישמעאלים,

הדעת הד' דעת מי שחשב שלאדם יכולת, ולזה ימשך מה שבא בתורה מן המצוה והאזהרה והגמול והעונש לפי דעת אלו על סדר, ויראו שפעולות השם כולם נמשכים אחר החכמה, ושלא יתכן לו עול ושלא יענש מטיב, והמעטזיל"א גם כן הם על זה הדעת..

והדעת הה' והוא דעתנו רוצה לומר תורתנו, ואני אודיעך ממנו מה שכתוב בספרי נביאינו בו, והוא אשר יאמינוהו המון חכמינו, ואגיד לך אחר כן עוד מה שיאמינוהו קצת האחרונים מעמנו, ואודיעך גם כן מה שאאמינהו אני בו, ואומר. פנת תורת משה רבינו ע"ה וכל מי שנמשך אחריה, היא שהאדם בעל יכולת גמורה, ר"ל שהוא בטבעו ובבחירתו וברצונו יעשה כל מה שיוכל האדם לעשותו

ויהיה הדעת המיוחס
לאיוב הולך על דעת
אריסטו

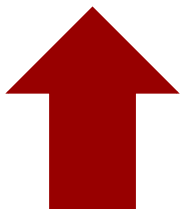
אליפז התימני

ואמנם דעת אליפז בזה המאורע הוא ג"כ אחת מן הדעות הנאמרות
בהשגחה, וזה שהוא אמר שכל מה שחל באיוב היה חולו על צד הדין,
כי היו לו חטאים היה ראוי בגללם למה שחל בו, והוא אמרו לאיוב
הלא רעתך רבה ואין קץ לעונותיך, אחר כן התחיל לומר לאיוב שזה
שאתה חושב אותו ונשען עליו מיושר הפעולות ללכת בדרכים
המעולים, אינו ענין מחייב שתהיה שלם אצל השם עד שלא תענש, הן
בעבדיו לא יאמין ובמלאכיו ישים תהלה אף שוכני בתי חומר וגו'. ולא
סר אליפז מלכת בזה הדרך, ר"ל האמינו כל מה שישיג האדם שהוא
במשפט, וחסרונותינו כלם אשר נתחייב בעבורם העונש תעלם ממנו
השגתם ואפני התחייבנו העונש בעבורם.

אליפז התימני

בלדד השוחי

(א) וַיַּעַן בִּלְדָּד הַשּׁוּחִי וַיֹּאמֶר:

ד(ב) וַעֲצֹר בְּמַלִּין מִי יוֹכֵל:

(ב) עַד־אֵן תִּמְלֹל־אֶלֶּה וְרוּחַ כְּבִיר אִמְרֵי־פִיךָ:

(ג) הֲאֵל יַעֲנֶת מִשְׁפָּט וְאִם־שִׁדִּי יַעֲנֶת־צֶדֶק: ?!

(ד) אִם־בְּנִיךָ חָטְאוּ־לוֹ וַיִּשְׁלַחֵם בְּיַד־פְּשָׁעִים:

(ה) אִם־אַתָּה תִּשְׁחַר אֶל־אֵל וְאֶל־שִׁדִּי תִתְחַנֵּן:

ה(א) קראגא הינש עונג ? ואלמי מקדשים תפנה: ?

(ח) אולם אני אדרש אל־אֵל ואל־אֵל־ה־ים אשים דברתי:!!

(ו) אִם־זָרַךְ וַיִּשָּׁר אֶתָּה כִּי־עָתָה יַעִיר עֲלֶיךָ וְשִׁלֵּם נָתַתְּ צֶדֶקְךָ:

ה (כג) כי עם־אבני השדה בריתך וחית השדה השלמה־לך: (כד) וידעת כי־שלום אהלך ופקדת נוף ולא תחטא: (כה) וידעת כי־רב זרעך וצאצאיו כעשב הארץ: (כו) תבוא בכלח אלי־קבר כעלות גדיש בעתו:

(ז) וְהָיָה רֵאשִׁיתְךָ מִצָּעַר וְאַחֲרִיתְךָ יִשְׁגָּה מְאֹד:

(ח) כִּי־שָׁאֵל־גָּא לְדָר רִישׁוֹן וְכוּנֵן לַחֲקֹר אַבּוֹתֶם: (ט) כִּי־תִמּוֹל אֲנַחְנוּ וְלֹא גִדַּע כִּי צַל יִמִּינוּ עַל־יֶ־אָרֶץ

ה (ג) אני ראיתי..... ד- החזיון !! ה (כז) הנה זאת חקרנוה כן היא שמענה ואתה דע לה:

(י) הלא־הם יורוך, יאמרו: לָךְ לִמְלָכִם יוֹצֵאוּ מְלִים

(יא) הִיגָאָה־גָּמָא בָּלָא בְּצָה יִשְׁגָּה־אָחוּ בְּלִי־מַיִם:

(יב) עֲדָנּוּ בָּאֲבוּ לֹא יִקְטֹף וְלִפְנֵי כָּל־חֲצִיר יִיבֹשׁ:

(יג) כֵּן אַרְחוֹת כָּל־נִשְׁכָּחִי אֶל וְתִקּוֹת חֲנָף תֵּאבֹד:

(יד) אֲשֶׁר־יִקּוּט כֶּסֶלּוֹ וּבֵית עֶכְבִּישׁ מִבְּטָחוֹ:

(טו) יִשְׁעָן עַל־בֵּיתוֹ וְלֹא יַעֲמֹד יִחְזִיק בּוֹ וְלֹא יָקוּם:

(טז) רָטֹב הוּא לִפְנֵי־שֶׁמֶשׁ וְעַל גִּנְתּוֹ יִנְקֹתוּ תִצָּא:

(יז) עַל־גֹּל שָׂרָשָׁיו יִסְבְּכוּ בֵּית אֲבָנִים יִחָזֶה:

(יח) אִם־יִבְלָעֵנּוּ מִמָּקוֹמוֹ וְכֹחַשׁ בּוֹ לֹא רְאִיתִיהָ:

(יט) הֵן־הוּא מְשׁוֹשׁ דֶּרֶכוֹ וְלִמְעַפָּר אַחֵר יִצְמָחוּ:

(כ) הֵן־אֵל לֹא יִמָּאֵס־תָּם וְלֹא־יִחְזִיק בְּיַד־מְרַעִים:

(כא) עַד־יִמְלָה שְׁחוֹק פִּיהָ וּשְׁפָתֶיהָ תִּרְוַעָה:

(כב) שִׁנְאִיהָ יִלְבָּשׁוּ־בִשְׁתִּי וְאָהֵל רְשָׁעִים אֵינָנּוּ:

רלב"ג – באור הפרשה :

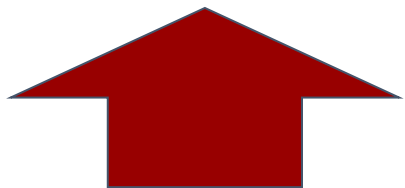
כי הטובות שיבואו לרעים הם – רעות ! ואם לא נשער אופן היותם רעות והרעות אשר יגיעו לטובים הם- טובות ! ואם לא נשער בזה לקצורנו בהשגת החכמ' האלהית ונתן ראייה מן המקבל, ויאמר כי שאל נא לדורות הקודמים וכוונ אל מה שחקרו אבותיהם כי אנחנו נצטרך בזה לקבל עדות מהם לפי שתמול אנחנו.....

רש"י - איוב ח':

(יט) הן הוא משוש דרכו – של רשע שכל משושו וגם הצלחתו] בפס' עד כאן, טז-יט] ללא תקוה תשוב. ומעפר אחר יצמחו – בני אדם שהיו עד הנה שחים עד עפר - יצמחו.] =צדיקים]

?מה הבסיס הלשוני לאבחנה של רש"י

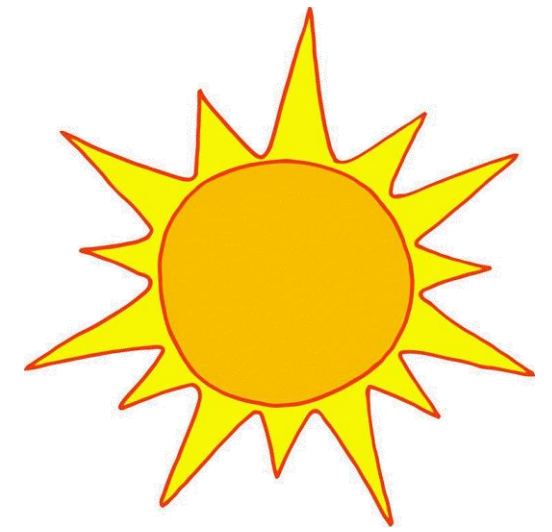
אבל דעת בלדד השוחי בזאת השאלה היא אמונת התמורה והגמול,
וזה שהוא אמר לאיוב שאלו הקורות העצומות אם אתה נקי ואין
לך חטא, סבתם הגדיל הגמול ויומר לך הטובה שבתמורות, וזה
כולו טוב לך לרבות הטובה אשר תשיג אליה בעולם הבא, והוא
אמרו לאיוב אם זך וישר אתה כי עתה יעיר עליך ושלם נות צדקך
והיה ראשיתך מצער וגו', וכבר ידעת פרסום זה הדעת בענין
ההשגחה וכבר בארנוהו.

הִיגָאָה-גָּמָא בְּלֹא בָצָה ?
שְׂגָא-אָחוּ בְּלִי-מִים ?

טז רָטֹב הוּא לְפָנֵי-שָׁמֶשׁ

וְעַל-גִּנָּתוֹ יוֹנֵקתוֹ תֵּצֵא:

איוב ח

יז על-גל שָׁרְשָׁיו יִסְבְּכוּ בַּיִת

אֲבָנִים יַחְזֶה:

יח אִם-יִבְלָעֵנוּ מִמְּקוֹמוֹ וְכָחַשׁ

בוֹ לֹא רְאִיתִי:

יט הֵן-הוּא מְשׁוֹשׁ דֶּרֶכוֹ וּמַעְפָּר

אַחֵר יִצְמָחוּ:

כ הֵן-אֵל לֹא יִמָּאֵס-תָּם

יב עֲדָנוּ בָּאֲבוּ לֹא יִקְטֹר

וּלְפָנַי כָּל-חֲצִיר יִיבֹשׁ:

עֲדָנוּ בְּאֵבוֹ לֹא יִקְטֹר

וּלְפָנַי כָּל-חֲצִיר יִיבֹשׁ:

צופר הנעמתי

ואמנם דעת צופר הנעמתי הוא דעת מי שרואה שהכל נמשך לרצון לבד, ולא יבקש לפעולותיו סבה כלל ולא יאמר למה עשה זה ולמה לא עשה זה, ומפני זה לא יבוקש דרך היושר ולא גזרת חכמה בכל מה שיעשהו השם, שעצמותו ואמתתו מחייבים שיעשה מה שירצה, ויד שכלנו תקצר תעלומות חכמתו אשר מדינה וממשפטה שיעשה מה שירצה לא לסבה אחרת, והוא אמרו לאיוב מי יתן אלוה דבר ויפתח שפתיו עמך ויגד לך תעלומות חכמה כי כפלים לתושיה, החקר אלוה תמצא אם עד תכלית שדי תמצא.

ז החקר אלוה תמצא אם עד-תכלית שדי תמצא:
ח גבהי שמים מה-תפעל עמקה משאול מה-תדע:
ט ארכה מארץ מדה ורחבה מני-ים:

מבנה שלושת מחזורי נאומי הרעים

צופר

איוב

בלדד

איוב

אליפז

איוב

יא

ט-י

ח

ו-ז

ד-ה

ג

כ

יט

יח

טז-יז

טו

יב-יג-יד

כו

כה

כג-כד

כב

כא

כז-כח

כט-ל-לא

מבנה שלושת מחזורי נאומי הרעים

<u>צופר</u>	<u>איוב</u>	<u>בלדד</u>	<u>איוב</u>	<u>אליפז</u>	<u>איוב</u>
יא	ט-י	ח	ו-ז	ד-ה	ג
כ	יט	יח	טז-יז	טו	יב-יג-יד
	כו	כה	כג-כד	כב	כא
	כז . כח				
	כט-ל-לא .				

סכמת הצדדים בשלושת המחזורים בדיון בין איוב לשלושת רעיו . [שיח? שיח חרשים ???]

איוב:

תם אני !!!!! [ט, כג]

אני סובל

"על עצת רשעים הופעת" [יב] ?

הופעת ה' ברשע , שרירותית [ט, כא-כב] ואכזרית [ל, כא]

הרעים :

א-לו-ה צדיק , צודק – מושלם

אתה סובל

חטאת !

אליהו בן ברכאל הבוזי

א וַיִּשְׁבְּתוּ שְׁלֹשֶׁת הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה מַעֲנוֹת אֶת-אִיֹּב **כִּי הוּא צַדִּיק**
בְּעֵינָיו:

ב וַיַּחַר אֵף אֵלֶיהוּא בֶּן-בִּרְכַּאֵל הַבּוֹזִי מִמִּשְׁפַּחַת רָם בְּאִיֹּב חָרָה אַפּוֹ
עַל-צִדְקוֹ נִפְשׁוּ מֵאֱלֹהִים:

ג וּבְשִׁלֶּשֶׁת יָרְעִיו חָרָה אַפּוֹ עַל אֲשֶׁר לֹא-מָצְאוּ מַעֲנָה **וַיִּרְשִׁיעוּ אֶת-**
אִיֹּב:

ד וַאֲלֵיהֶו חִכָּה אֶת-אִיֹּב בַּדְּבָרִים **כִּי זָקְנִים-הָמָּה מִמֶּנּוּ לְיָמִים:**

ה וַיֵּרָא אֵלֶיהוּא כִּי אֵין מַעֲנָה בְּפִי שְׁלֹשֶׁת הָאֲנָשִׁים וַיַּחַר אַפּוֹ:

ו וַיַּעַן אֵלֶיהוּא בֶּן-בִּרְכַּאֵל הַבּוֹזִי וַיֹּאמֶר **צָעִיר** אָנִי לְיָמִים וְאַתֶּם
יֹשִׁישִׁים עַל-כֵּן זָחַלְתִּי וַאֲיָרָא מִחַיֹּת יַדְעִי אֶתְכֶם:

פרק לג :

ח אַךְ אֶמְרָתְךָ בְּאָזְנִי וְקוֹל מִלִּין אֶשְׁמָע:

ט זַךְ אֲנִי בְּלִי פֶשַׁע חַף אֲנֹכִי וְלֹא עֲוֹן לִי: ✓

י הֵן תְּנוֹאוֹת עָלַי יִמָּצֵא יַחֲשִׁבֵנִי לְאוֹיֵב לוֹ:

יא יֵשׁ בַּסֵּד רֵגְלִי יִשְׁמַר כָּל-אַרְחֹתַי:

יב הֵן-זֹאת לֹא-צִדְקָתָא אֶעֱנֶךָ -כִּי-יִרְבֶּה אֱלֹהִים

מֵאֲנוּשׁ: ✕

יד כִּי-בֹאֲחַת יִדְבֹּר-אֵל וּבִשְׂתֵּימָם לֹא יִשׁוּרְנָה:

[מצודות דוד - **כי באחת**. הנה לא כן הוא כי **האל ידבר** בענין אחת] התגלות [ועוד בענין **שני** למי אשר לא יראנה את הראשונה ולא יבין בה: [הדרך השניה - **היסורים**]

1. **טו** בַּחֲלוֹם חֲזִיוֹן לִילָה בְּנֹפֶל תִּרְדָּמָה עַל-אַנְשֵׁים בְּתַנוּמוֹת עָלַי מִשְׁכָּב:
יח יַחֲשֹׁךְ נַפְשׁוֹ מִנִּי-שַׁחַת וַחֲתִיתוֹ מֵעֶבֶר בִּשְׁלַח:

2. **יט** וְהוֹכַח בְּמִכְאוֹב עַל-מִשְׁכָּבוֹ (וְרִיב) [וְרוֹב] עֲצָמָיו אֶתֶּן:

כ וַזֶּה־מֵתוֹ חֲתִיתוֹ לָחֶם וְנַפְשׁוֹ מֵאֲכֹל תֵּאָוָה:

כב וַתִּקְרַב לַשַּׁחַת נַפְשׁוֹ וַחֲתִיתוֹ לַמָּמָתִים:

של האדם לא-ל'

של א-ל' - לאדם

כג אִם-יֵשׁ עָלָיו מִלֶּאֱדָם מִלֵּיץ אֶחָד מִנִּי-אֱלֹף לְהַגִּיד לְאָדָם יִשְׂרוּ:

כד וַיַּחֲנֶנּוּ וַיֹּאמֶר פְּדֵעֵהוּ מִרְדֵּת שַׁחַת מִצָּאתַי כִּפֹּר: **כה** ...יָשׁוּב לִימִי עֲלוּמָיו:

אליהו - פרק לז : המים ...**יב**. כל אשר יצוים על-פני תבל ארצה:
יג אם-**לְשִׁבֶט** אם-לְאַרְצוֹ אם-**לְחֶסֶד** ימצאהו:

תשובת ה' הראשונה- פרק לח

כב הִבֵּאתָ אֶל-אֲצֵרוֹת שְׁלֹג וְאֹצְרוֹת בָּרָד תִּרְאֶה:

1. **כג** אֲשֶׁר-חֲשַׁכְתִּי לְעֵת-**צָר לְיוֹם קָרֵב וּמִלְחָמָה**:

2. **כו** לְהַמְטִיר עַל-אָרֶץ לֹא-אִישׁ מְדַבֵּר לֹא-אָדָם בּוֹ !

3. **כז** לְהַשְׁבִּיעַ שָׁאָה וּמִשְׁאָה וּלְהַצְמִיחַ מִצָּא דָשָׂא:

תשובות ה' בספר איוב

תשובת ה' הראשונה -
בעלי החיים בפרק לט .
**סרטון של הרב יואל בן
נון**

מבטי הטבע באיוב

**סרטון מסכם של הרב
יואל בן נון**

תגובת איוב בין שתי תשובות ה', - פרק מ פס' ד-ה:

ד הֵן קִלְתִּי מָה אָשִׁיבָךְ יָדִי שִׁמְתִּי לְמוֹ פִּי:

לכך איוב מסכים לחלוטין, איש האמונה - על-קטנות האדם, אין חולק. בודאי אחרי שלב א בתשובת ה'- גדלות ה' בבריאה! [עולם ללא אדם, כמעט...]

ה אחת דברתי ולא אענה ושתים ולא אוסיף: מטענת האכזריות - אינו חוזר בו.

רש"י פרק מ, ה

אחת דברתי. [1.] כלומר מעט אמרתי ולא אוסיף עוד,

[2.] ויש פותרים- 'אחת' דברתי, אשר אמרתי (לעיל ט) תם ורשע הוא מכלה- לא אענה עוד.

ט כב אחת היא על כן אמרתי תם ורשע הוא מכלה: טענת האכזריות, השרירותיות.

ושתים. שאמרתי (לעיל יג) אל תעש עמדי לא אוסיף.

יג כ אף שתים אל תעש עמדי אז מפניך לא אסתיר: כא [1] כפף מעלי הרחק ואימתך אל תבעתני: -

קושי הייסורים !!! פן- האכזריות. כב [2] וקרא ואנכי אענה [לא קרה] או אדבר והשיבני: [לכך

זכה איוב במענה ה' מן הסערה - אחרי דבריו!]

פרק מב א וַיַּעַן אִיּוֹב אֶת־ה' וַיֹּאמֶר:

ב (יִדְעֶתָ) [יִדְעֶתִי] כִּי־כָל תּוֹכָל וְלֹא־יִבָּצֵר מִמָּךְ מִזְמָה: **עוד לפני תשובות**
ה' , יִדְעֶתִי -כִּמוּ בפרק כח- החוכמה הא-ל' בפּי איוב .

ג **ה' אמר:** מִי זֶה מַעְלִים עֵצָה בְּלִי דַעַת ? **אחרי התשובה ה-1:** לָכֵן הִגַּדְתִּי
וְלֹא אָבִין נִפְלְאוֹת מִמֶּנִּי וְלֹא אֲדַע:

ד **ה' שאל:** שְׁמַע־נָא וְאָנֹכִי אֲדַבֵּר אֲשַׁאלְךָ וְהוֹדִיעֲנִי:

ה **אחרי ה-1** לְשִׁמַּע־אֶזֶן שְׁמַעְתִּיךָ **אחרי ה-2** וְעַתָּה עֵינִי רָאִיתְךָ: **מטפל ומשגיח על**
'הלויתנים' [הרוע בעולם]

ו עַל־כֵּן אֶמָּאס וְנַחֲמֶתִי עַל־עָפָר וְאֶפָּר: **חוזר בי מטענת האכזריות: [פרק ל] יט**
הרני לחמר ואתמשל כעפר ואפר: כ אשוע אליך ולא תענני עמדתני ותתבונן בי: כא תהפך לאכזר לי בעצם
ידך תשטמני:

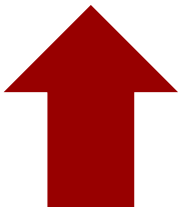
מב:ז,ט - כִּי לֹא דִבַּרְתֶּם אֵלַי נְכוֹנָה כְּעַבְדֵי אִיּוֹב:

איוב דבר נכון - אתם לא ! איוב דבר לא נכון גם אתם דברתם לא נכון ! איוב דבר בכנות , ביושר - אתם לא . נכונה- בכנות . [חיזוק לפרק יג,ז לטענת איוב כלפי הרעים הלאֵל תִּדְבְּרוּ עוֹלָה וְלוֹ תִּדְבְּרוּ רַמְיָה: הרעים חנפנים.]

רש"י : כי לא דברתם. שהרי לא דברתם אלי טענה נכונה כעבדי איוב שהרי הוא 1. לא פשע בי כי אם על אשר אמר (לעיל ט) תם ורשע הוא מכלה וע"י השטן המקטרג את העולם, שנאמר: (שם) אם שוט ימית פתאום וגו', 2. ואם הוסיף לדבר מפני קושי יסורין אשר כבדו וחזקו עליו דיבר 3. אבל אתם פשעתם (א.) על אשר הרשעתם אותו לאמר (לעיל ד) הלא יראתך כסלתך והחזקתם אותו בחזקת רשע, (ב.) ולבסוף הייתם משותקים ומנוצחים לפניו ג. והיה לכם לנחמו כאשר עשה אליהוא. ולא די לאיוב בצרתו ויסוריו כי גם הוספתם על חטאתיכם פשע להקניטו.

ראב"ע : ויהי אחר, כי לא דברתם אלי נכונה -הטעם שהודה ואמר: ונחמתי.

מצודת דוד: כעבדי איוב. כמו שאיוב לא דבר נכונה שאמר שהכל בא מפאת המערכה [=כלפי ה'] כן אתם לא דברתם נכונה במה שאמרתם שבא לו בעבור רוב פשעו (ועם שגם איוב לא דבר נכונה מ"מ קראו עבדי וארז"ל מכאן שאין אדם נתפס על צעריו כי רעורר קושי היסורין דרך מה שדבר).

מי הם הרעים של איוב?
או חברותא או
מיתותא....

צוואתו של יוסלה רקובר

ימי העיון בתנ"ך תשפ"ה

טפת הלפרין

שיעורי ימי העיון זמינים כל השנה גם באתר התנ"ך: hatanakh.com

